

ASUNTO-OLOT OUTOKUMMUN KAIVOKSELLA 1913 - 1939.

Hannu Ylinen
Outokummun kaivosmuseo
21.8.1984

ASUNTO=OLOT OUTOKUMMUN KAIVOKSELLA 1913 - 1939.

Tekijänä Hannu Ylinen
21.8.1984

SISÄLLYSLUETTELO:

	SIVU
1. OUTOKUMMUN KAIVOSTOIMINNAN ALKUAJASTA 1920-LUVUN LOPULLE SAAKKA	1
2. RAKENNUSTOIMINTA VILKASTUU 1930-LUVULLA	8
3. ASUNTO-OLOT OUTOKUMMUSSA VUOSISADAN ALUSTA 1930-LUVUN LOPULLE	14
LÄHTEET	
LIITTEET	

1. OUTOKUMPU KAIVOSTOIMINNAN ALKUAJASTA 1920-LUVUN LOPULLE SAAKKA

Outokumpua pidettiin varsin kummallisena paikkana. Kansan suussa kulki mitä erilaisimpia tarinoita Outokummun vaarasta ja sen haltijasta, joka pimeinä syysöinä poltti arnivalkeita.¹ Kuusjärven kunnan keskus sijaitsi noin viiden kilometrin päässä Outokummusta. Outokummun kylässä oli vuosisadan alkupuolella vain muutama mökki. Ne sijaitsivat Räsälänmäellä, Ylä- ja Ala-Kaasilassa sekä Hartikkalassa ja Mustikkakorvessa. Lisäksi Pohjoisaholla sijaitsi kunnan vaivaistalo. Outokummun läheisyydessä Mökkivaaralla oli myös pieni taloryhmä.² Kuusjärvi oli täysin maatalouspitäjä. Parhaat viljelysmaat sijaitsivat Sysmäjärven rannalla sekä kunnan keskustassa Kuusjärvellä. Outokummun kylä ei huonojen viljelysmaidensa puolesta vetänyt asukkaita puoleensa.

Tilanne kuitenkin muuttui, kun Trüstedtin johtama geologinen retkikunta saapui Outokummun alueelle tekemään tutkimuksiaan. Outokumpuun retkikunta saapui syksyllä 1908.³ Ensimmäiset työmiehet Trüstedt joutui hankkimaan Kuusjärveltä ja muilta lähellä olleilta alueilta. Osa työmiehistä asui omissa mökeissään Outokummun lähetyvillä, mutta osa jouduttiin sijoittamaan paikkakunnalla ennestään oleviin mökkeihin. Maanlunastuksen yhteydessä nämä mökit lunastettiin kaivosyhtiön työntekijöiden asunnoiksi.⁴

-
1. Huttunen, Veikko - Sivonen, Tuovi, Kuusjärven - Outokummun historia historia s. 202.
 2. Miettinen, Ritva, Työväen asunto-olojen kehitys Outokummun kaivoksella 50 vuoden aikana s. 4.
 3. Annala, Vilho, Outokummun historia 1910 - 1959 s. 26.
 4. Miettinen, Ritva, s. 4.

Syväkairausten tuloksena Outokummun alueelta löydettiin kuparimalmi esiintymä maaliskuussa 1910.¹ Malmin löytyminen ja kaivostoiminnan alkaminen olivat mullistavia tekijöitä Outokummun kehityksessä. Kansan suussa kulkeneet tarinat vuorenhaltijasta ja hänen arsteestaan toteutuivat, tosin vuorenhaltija muuttui todelliseksi teolliseksi toiminnaksi ilman minkäänlaista tarunhohtoa.

Kaivostoiminnan myötä alettiin kaivoksen ympärille rakentaa kupari-tehdasta ja kaivosta. Suurin osa kaivoksen työläisistä asui omissa mökeissään kaivoksen ympäristössä. Töihin työntekijät saapuivat omia kulkuneuvojaan käyttäen, kesällä kävellen ja talvella hiihtäen.² Vuonna 1913-1914 Outokumpuun rakennettiin kaivosrakennusten lisäksi kaivoksen johtajan asunto, Sänkivaara, kemistin, teknikon sekä koneenkäyttäjän asunnot. Lisäksi Outokummussa oli viisi työläisten asuntoa.³ Nämä työväen asunnot olivat ilmeisesti alueella aikaisemmin olleita rakennuksia, jotka kaivosyhtiö lunasti työläisten asunnoiksi. Räsälänmäellä sijaitsi suuri maalaistalo, josta tehtiin usean perheen asunto. Talon suuri tupa jaettiin kahtia ja näin saatiin kahdelle perheelle asunto. Kaikkiaan Räsälänmäen maalaistalossa asui seitsemän perhettä.⁴ Talossa oli myös kaksi hirsiaittaa, jotka oli muutettu poikamiesten asunnoiksi. Niissä saattoi asua myös sellaisia työmiehiä, jotka eivät matkan pituuden vuoksi voineet käydä joka päivä kotonaan.⁵ Usein tällaisia työntekijöitä pidettiin myös muualla yleisesti vuokralaisina. He asuivat viikot Outokummussa tai aivan sen lähistöllä tuttaviansa luona

1. Annala, Vilho, s. 37.

2. Miettinen, Ritva, s. 6.

3. Outokummun kaivoksen vuosikertomus 1914.

4. Hilja Hiltusen haastattelu 7.7.1983.

5. Miettinen, Ritva, s. 7.

ja sunnuntaiksi palasivat kotimökilleen. Asuntopulan vuoksi vuokra-
laisten pitäminen oli kaivostoiminnan alkuaikana hyvin yleistä.¹

Vähitellen alettiin rakentamaan varsinaisia työväen asuntoja kaivoksen
läheisyyteen. Kyykerin alueelle valmistui 1914 - 1915 suuret usean
perheen asuintalot. Nämä olivat Kyykeri 0,1,2,3,4 ja 5.² Kyykerin asuin-
talot olivat kasarmirakennuksia, joita jo 1800-luvulla oli useille
Suomen teollisuuspaikkakunnille rakennettu. Kasarmirakennusten käyttö
tuotannon edellyttämien työvoimamäärien majoituksen ratkaisuna oli
teollisen ajan yleiseurooppalainen ilmiö. Vuosisadan alkupuolelle
saakka kasarmeja rakennettiin työväen asunnoiksi ylivoimaisesti eniten.³
Joten myös Outokummussa seurattiin ajan muoti-ilmiöitä asuntokysymystä
ratkaistaessa. Outokummussa asuntokasarmeissa oli joko yhden huoneen
tai keittiön ja kamarin asuntoja. Esimerkiksi Kyykeri kolmosessa
asui yhdeksän perhettä, joko huoneen tai huoneen ja keittiön asunnoissa.⁴
Neljä näistä asunnoista oli yhden huoneen asuntoja ja viisi keittiön
ja kamarin asuntoja. Kyykeri viitosessa oli kaikkiaan 15 asuntoa,
joista 14 käsitti ainoastaan yhden huoneen ja yhdessä asunnossa oli
huone ja keittiö. Kyykeri nelosessa oli puolestaan 10 asuntoa. "Nolla"
Kyykeri valmistui viimeisenä ja siihen rakennettiin vain ykköshuoneita
etupäässä poikamiehiä varten. Työntekijä määrän lisääntyessä aikaa
myöten näistä poikamiesasunnoista tehtiin perheasuntoja.⁵

1. Juho Mustosen haastattelu 26.7.1983.

2. Miettinen, Ritva, s. 8.

3. Härö, Merja, Työväenasunnot s. 21.

4. Helmi Hiltusen haastattelu 8.7.1983.

5. Miettinen, Ritva, s. 8 - 9.

Vuosina 1914 - 1915 Outokumpuun rakennettiin uusia asuntoja kaivosvoudille, sulattomestarille ja sulattomiehelle. 1915 - 1916 uutena rakennuksena oli ainoastaan asuinparakki 50 työntekijälle. Seuraavana vuonna, 1916 - 1917 rakennettiin ainoastaan kaksi kaivosinsinöörin asuntoa sekä Mustikkakorpeen työnjohtajan asunto.¹ Tämän jälkeen asuntotuotanto lakkasi. Outokummun kaivos vuokrattiin norjalaiselle yrittäjälle, joka perusti osakeyhtiön kaivostoimintaa johtamaan. Lopullinen vuokrasopimus allekirjoitettiin elokuun 27. päivänä 1917.² Ilmeisesti norjalaisyhtiö piti tehokkaan tuotannon aloittamista työväen asuntoja tärkeämpänä. Joka tapauksessa asuntojen rakentaminen päättyi. Vuosina 1918 - 1925 ei Outokumpuun rakennettu yhtään uutta asuntoa työläisille. Ainoastaan välttämättömiä korjauksia ja kunnostustöitä suoritettiin aikaisemmin rakennetuissa asunnoissa.³ Työntekijöiden määrä kasvoi kaivostoiminnan kehittymisen myötä, kuten allaolevasta taulukosta voidaan havaita.

TAULUKKO I Työntekijöiden määrä Outokummun kaivoksella 1917 - 1924.⁴

	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924
Kaivos	121	104	26	40	43	31	27	30
Tehdas	40	52	--	37	42	51	60	57
Verstas	14	8	13	22	16	10	9	9
Sähköpaja	2	2	2	3	2	3	2	2
Outolammen voima-asema	16	9	3	8	13	17	17	21
Rakennusosasto	65	116	22	35	12	23	34	14
Viurusuo	25	23	2	1	15	--	--	--
Maanviljelys	47	46	11	19	16	19	20	20
Pitkälähti	--	43	--	--	13	17	45	--
Rautatie	--	--	--	12	15	18	19	8
Kyykerinvoima-asema	--	--	--	--	4	3	3	3
Yhteensä	330	403	79	177	191	192	236	164

Työntekijöiden määrä kasvoi vuodesta 1917 vuoteen 1918 noin 70:llä.

Ilmeisesti kansalaissodan vaikutuksesta työntekijämäärä laski huomattavasti seuraavana vuonna, mutta sen jälkeen työväestön määrä alkoi taas

1. Outokummun kaivoksen vuosikertomukset 1915 - 1917.
2. Annala, Vilho, s. 101.
3. Outokummun kaivoksen vuosikertomukset 1918 - 1925.
4. Outokummun kaivoksen vuosikertomukset 1917 - 1924.

kohota. Työntekijämäärä lisääntyessä asuntopula alkoi jälleen tuntua Outokummussa. Työväenasuntoja ei pystytty rakentamaan kyllin tiiviissä tahdissa.¹ Asuntopulan vuoksi useat työläiset joutuivat asettumaan vuokralaisiksi lähiseudun maalaistaloihin sekä Outokummussa asuvien työläis- toverien asuntoihin. Vuokralaisten pito oli yleistä kaivosyhtiön asunnoissa. Yleisesti nämä vuokralaiset majoittuivat tuvan puolella ja muu perhe nukkui kamarissa.² Näiltä kortteerimiehiltä ei peritty kovin- kaan suurta vuokraa. Vuokralaiset itse maksoivat omasta tahdostaan kohtuulliseksi katsomaansa vuokraa. Lisäksi He usein toivat itselleen omat ruoat.³ Näin he eivät rasittaneet isäntäväkeään. Nämä kortteeri miehet olivat kaukana asuvia ja palasivat perheensä luo viikonlopuksi. Monet lähellä asuvat kävivät tietenkin edelleen töissä omista mökeis- tään käsin, eivätkä näin vaatineetkaan päästä kaivosyhtiön asuntoihin asumaan. Monet tällaiset omissa mökeissään asuvat olivat pienviljelijöitä jotka eivät saaneet riittävästi elantoa omalta tilaltaan. He tulivat yleensä talveksi kaivokselle töihin ja kesällä siirtyvät omalle tilal- leen viljelemään maata.⁴

Norjalaisyhtiö luopui Outokummusta 1920-luvun alkupuolella taloudellis- ten jamuiden vaikeuksien takia. Lisäksi 1920 alkoi taloudellinen lama- kausi, joka kesti viisi vuotta.⁵ Tämän johdosta on siis ymmärrettävää, että asuntotuotanto pysähtyi. Tietenkään ei ollut mitään järkeä houku- tella ihmisiä asumaan Outokumpu, sillä kaivostoiminnan jatkuminen oli hyvin epävarmaa. Kaivostoiminnan päättyminen olisi tuonut suuria ongelmia , sillä Outokumpu ei olisi elättänyt suuria ihmismääriä.

-
1. Huttunen, Veikko, - Sivonen, Tuovi, s. 381.
 2. Helmi Hiltusen haastattelu 8.7.1983.
 3. Juho Mustosen haastattelu 26.7.1983.
 4. Kasper Vaakanaisen haastattelu 27.7.1983.
 5. Annala, Vilho, s. 161.

Taloudellisen tilanteen parantuessa asuntojen rakentaminenkin pääsi jälleen vauhtiin. Vuoden 1924 ja 1925 aikana rakennettiin viisi uutta virkailijoiden asuntoa. Uusina työntekijöiden asuntolina olivat entisten asuntojen lisäksi Mäkelä, Männistö, Outolampi, ja Kauppala. Juojärven rannalla oli myös muutama torppa.¹ Vuoden 1926 aikana valmistui suuri puinen kerrostalo Imatra. Se muistutti melko paljon Kyykerin alueen kasarmirakennuksia, mutta poikesi niistä siinä, että siihen oli asennettu Outokummun ensimmäinen keskuslämmitys. Imatrassa oli neljä kahden huoneen ja keittiön asuntoa, joiden pinta-ala oli 45 m². lisäksi siinä oli neljä huoneen ja keittiön asuntoa ja niiden pinta-ala oli 31 m². Aluksi siinä asui työnjohtajia ja virkailijoita, mutta lopulta siihen muutti myös työläisiä.²

Seuraavana vuonna rakennettiin Raivionmäelle kaksi asuntoa ja Kyykerille yksi työväen asunto Kyykeri kuutonen.³ Myös seuraava vuosi oli hiljaisen rakentamisen kautta, sillä Kyykerille rakennettiin vain yksi työväen asunto Kyykeri seitsemän.⁴ Kaivostoiminnan vilkastuttua asuntojenkin tarve alkoi vähitellen kasvaa. 1920-luvun puolivälin jälkeen alkoi kaivoksella vilkas rakennusvaihe. Kaivosalueelle rakennettiin muun muassa uusi nostotorni ja rikastamo. Rakennustyöt pääsivät alkamaan vuonna 1927 ja valmistuivat seuraavana vuonna.⁵ Työntekijämäärä kasvoi nopeasti. Kuten seuraavalla sivulla olevasta taulukosta voi havaita. Vuonna 1927 osastoista suurin oli rakennusosasto, jossa oli kaikkiaan 133 työntekijää. Myös kaivostyöläisten osuus lisääntyi huomattavasti edellisestä vuodesta. Vuoden 1928 aikana rakennusosasto oli yhä

1. Outokummun kaivoksen vuosikertomus 1924.

2. Miettinnän, Ritva, s. 10.

3. Outokummun kaivoksen vuosikertomus 1926.

4. Outokummun kaivoksen vuosikertomus 1927.

5. Annala, Vilho, s. 226.

suurin osasto Outokummun kaivoksella. Rakennusosasto lisäksi myös puutyöpaja tuotti rakennustoiminnassa tarvittuja tuotteita.

TAULUKKO II Työntekijämäärä Outokummun kaivoksella 1925 - 1939.¹

	1925	1926	1927	1928	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939
Kaivos	45	50	98	84	158	165	172	210	248	308	383	390	371	380
Kuparitehdas	54	53	60	55	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Maanviljely	19	25	30	37	25	23	22	26	26	29	34	51	50	56
Rakennus ja ulkotyöt	18	52	133	97	35	34	34	76	50	88	168	154	176	206
Korjauspaja	9	9	20	28	27	25	26	33	33	35	41	44	46	46
Voima-asema	16	19	20	18	13	13	13	14	14	13	13	10	10	12
Sähkötyöt	2	3	5	9	6	5	5	7	8	8	14	12	14	13
Rautatie ja halkoproomut	50	70	75	46	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Puutyöpaja	--	--	--	32	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Rikastustehdas	--	--	--	76	95	94	90	113	141	164	191	188	182	156
Liikenneosasto	--	--	--	--	36	28	32	45	45	50	67	64	74	68
Varasto	--	--	--	--	--	--	8	7	7	9	11	19	26	31
Polttoturve	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	26	15
Yhteensä	213	281	441	482	395	387	402	531	572	704	922	932	975	983

Taulukosta puuttuvat työntekijämäärät vuodelta 1929. Syynä tähän on lähteen puutteellisuus.

Vuoden 1928 aikana valmistui lisää asuntoja. Virkailijoille rakennettiin Lepistö. Samana vuonna valmistui kolme työväen asuntoa sekä ratavarti-joille asunnot Kuusjärvelle ja Viurusuolle.² Vuoden 1929 aikana valmistui kaksi työväen asuntoa.³ Asuntopula oli jatkuvasti huomattava ja varsinkin rakennusvaiheen aikana lisääntyi entisestään. Omakoti-rakentaminen oli Outokummun alueella suhteellisen vähäistä 1920-luvun lopulla ja se suuntautui kaivosyhdyskunnan ulkopuolelle. Kirkonkylän tien varteen ja Kalattomalle rakennettiin tällaisia pieniä mökkejä.⁴

1. Outokummun kaivoksen vuosikertomukset 1925 - 1939.

2. Outokummun kaivoksen vuosikertomus 1928.

3. Outokummun kaivoksen vuosikertomus 1929.

4. Miettinen, Ritva, s. 10.

2. RAKENNUSTOIMINTA VILKASTUU 1930-LUVULLA

Outokummun kaivoksen toiminta laajeni 1920-luvun lopulla. Eero Mäkisen johdolla suoritettu tervehdyttämishjelma ja rakennustoiminta tuottivat tuloksia. Kaivoksella aloitettiin laajennettu tuotanto ennen suurta taloudellista lamakautta. Noususuhdanne oli luonut uutta uskoa myös kaivostoimintaan. Kuitenkin vuonna 1929 Yhdysvalloista levinnyt suuri lamakausi aiheutti myös kuparin hinnassa jyrkän laskun. Vuonna 1930 kuparin hinta painui alle kannattavuuden, mutta lasku ei vielä pysähtynyt, vaan jatkui vuosina 1931 - 32. Kaivoksella aloitettiin ponnistelut tuotantokustannusten alentamiseksi. Huolimatta menekin heikkoudesta käytettiin keinona tuotannon huomattavaa laajentamista. Rikastamoon hankittiin uusia kuulamyllyjä ja vaahdotuslaitteita, jolloin pystyttiin käsittelemään malmia 50 % enemmän kuin ennen. Ponnistelut johtivat tulokseen ja vuoden 1932 tilinpäätös osoitti voittoa hintojen jatkuvasta laskusta huolimatta. Tosin seuraava vuosi oli jälleen tappiollinen, mutta vuonna 1934 alkoi yleinen noususuhdanne, jonka turvin Outokumpu selvisi ilman suurempia tappioita.¹

Asuntotuotanto oli myös laman vuoksi hidastunut. Vuoden 1930 aikana rakennettiin ainoastaan kaksi työväenasuntoa. Vuonna 1931 valmistui Joutenkadulle yksi asunto ja seuraavana vuonna rakennettiin Kyykeri 8.² Vuonna 1932 Outokumpu muuttui osakeyhtiöksi. Valtiojohtoisena yrityksenä Outokumpu Oy pystyi tehokkaasti jatkamaan kaivostoimintaa.³ Kuitenkin

1. Annala, Vilho, s. 255 - 256.

2. Outokummun kaivoksen vuosikertomukset 1930 - 1931.

3. Huttunen, Veikko, - Sivonen, Tuovi, s. 223.

lamakausi hidasti asuntotuotantoa. Kaivoksen johdon pyrkimyksenä oli ensisijaisesti saada kaivostoiminta kannattamaan sekä voittaa laman tuomat vaikeudet. Tuotannon laajentaminen aiheutti myös työntekijämäärän kasvun. Vuodesta 1930 vuoteen 1939 työntekijämäärä Outokummun kaivoksella lähes kolminkertaistui. Laman aikana työntekijämäärä kohosi 395:stä 572:teen. Tämä lisäsi edelleenkin asuntojen kysyntää. Asuntopulaa pyrittiin ratkaisemaan osaksi suosimalla omakotitalojen rakentamista. Kun kaivos uusi teollisuuslaitoksiaan 1930-luvun alussa, myytiin entiset rakennukset halvalla halukkaille rakentajille. Yhtiö oli varannut omakotitontteja, joita se vuokrasi rakentajille. Yhtiön toimesta annettiin ilmaisia rakennuspiirrustuksia sekä rakennustarvikkeita. Hankittiin kaivoksen toimesta. Rakentajia avustettiin yhtiön takaamin lainoin.¹ Vuonna 1933 myötiin vanhan kuparitehtaan rakennukset huutokaupalla. Tästä saivat monet halukkaat rakentajat rakennustarvikkeita omaa kotiaan varten. Yhtiön johto oli myös hyvin usein takaamassa asuntolainoja.² Suosimalla omakotitalojen rakentamista kaivosyhtiö pyrki helpottamaan asuntopulaa. Lisäksi tätä pidettiin järkevänä ratkaisuna, sillä laman vuoksi kaivostoiminta oli vaikeuksissa eikä ollut varmaa, miten pitkään toimintaa voitiin jatkaa. Työntekijöille oli helpompaa tulla toimeen kaivostoiminnan päätyttyä omissa asunnoissaan, joiden suuret tontit voitiin käyttää maanviljelyyn. Tämän toiminnan tuloksena syntyivät Joutenkadun, Outolammentien, Hovilankadun, Mustikkakorventien, Suokadun ja Luhtakadun omakotialueet.³ Yhtiön hankkimissa piirustuksissa oli samantapainen suuntaus kuin yhtiön omistamissa asunnoissakin. Niissä

1. Miettinen, Ritva, s. 13.

2. Juho Mustosen haastattelu 26.7.1983.

3. Miettinen, Ritva, s. 14.

oli tupakeittiö ja sen lisäksi pieni huone. Asunnon pinta-ala oli noin 35 - 40 m². Monet kuitenkin hankkivat asunnon piirustukset muualta ja rakensivat suurempia ja tilavampia asuntoja kuin mitä yhtiön välittämistä piirustuksista voitiin rakentaa.¹

Vuonna 1933 kaivoksen puolesta rakennettiin kaksi virkailijoiden asuntoa ja Hartikkalaan kolme työväenasuntoa. Vuoden 1934 aikana ei rakennettu yhtään uutta asuntoa.² Tämä johtui ilmeisesti lamakaudesta sekä siitä, että omakotitalojen rakentaminen pyrittiin saamaan alkuun.

Vuoden 1935 aikana kaivoksen omistamien asuntojen rakentaminen pääsi taas vauhtiin. Nyt aloitettiin Kyykerinkadun ja Tehtaankadun rakentaminen. Uudet työväenasunnot olivat omakotitaloja muistuttavia kahden perheen asuntoja. Kyykerin kadulle rakennettiin kolme tällaista asuntoa ja Tehtaankadulle kaksi. Ylä-Kaasilaan rakennettiin myös kaksi työväenasuntoa ja virkailijoille rakennettiin Abessinian-niminen asuintalo.³ Abessinian nimi viittaa vuonna 1934 vallinneeseen maailmanpolittiseen tilanteeseen, sillä vuonna 1934 alkoi Italian ja Abessinian välinen sota.

Omakotitalojen rakentaminen jatkui. Vuonna 1935 yhtiön johtokunta päätti antaa työläisille lisää omakotitontteja. Tonttien luovutusehdoissa päätettiin periä tontista aluksi vuokraa saman verran kuin aikaisempienkin tonttien vuokraamisessa. Johtokunta päätti myös, että kukin vuokralainen saattoi määrääjän jälkeen lunastaa tontin itselleen.⁴ Näin pyrittiin omakotitalojen rakentamista edistää. Omakotitalojen rakentamisen lisäksi rakennettiin vuoden 1936 aikana uusia yhtiön omistamia asun-

1. Miettinen, Ritva, s. 14.

2. Outokummun kaivoksen vuosikertomus 1933.- 1934.

3. Outokummun kaivoksen vuosikertomus 1935.

4. Toimitusjohtajan huonearkistoa, Omakotitontit .

toja. Virkailijoille rakennettiin Abessinian viereen Italia ja työnjoh-
tajia varten rakennettiin yksi asunto. Kyykerin kadulle rakennettiin
kolme uutta kahden perheen työläisasuntoa ja Tehtaankadulle valmistui
15 samanlaista asuntoa. Notkokadulle rakennettiin kaksi kahdenperheen
asuntoa.¹ Nämä uudet kahden perheen asunnot sijoittuivat Kyykerin alueel-
le , jossa oli jo ennestäänkin työläisasuntoja, joten tästä alueesta
alkoi kehkeytyä yhtiön työläisten asuinalue.

Asuntopulaa pyrittiin siis lieventämään rakentamalla yhtiön työväen-
asuntoja sekä tukemalla omakotitalojen rakentamista. Uutena keinona
vuoden 1936 lopulla esitettiin, että kauempana asuvia työläisiä alettai-
siin kuljettamaan Outokumpuun töihin linja-autolla. Lisäksi yhtiön
johdon puolelta toivottiin, että vuoden 1937 aikana voitaisiin rakentaa
lisää työväenasuntoja, sillä erittäin tarpeelliseksi katsottiin, että
korjausmiehet asuisivat lähellä kaivosta.² Usealta eri taholta yhtiön
puolelta todettiin, että asunto-olot olivat jääneet heikoiksi tuotannon
kasvaessa. Joulukussa 1936 tehdyn tutkimuksen mukaan yhtiöltä vuokra-
tuissa asunnoissa asui 157 perhettä. Omakotiasunnoissa yhtiönmaalla
asui 43 perhettä ja omissa asunnoissa muualla asui 413 perhettä. Lisäksi
vuokra-asunnoissa muualla asui 312 perhettä. Suurin osa Outokumpu Oy:n
työläisistä asui Outokummussa seuraavaksi suurin asuinpaikka oli Ahon-
kylä ja Leppilampi Liperissä. Myös Maljasalmella ja Varislahdessa
asui runsaasti yhtiön työläisiä.³ Kuten seuraavalla sivulla olevasta
taulukosta näkyy, joutuivat monet työläiset kulkemaan pitkiä matkoja

1. Outokummun kaivoksen vuosikertomus 1936.

2. Toimistujohtajan huone arkistoa, Työväenasunnot Outokummulla
16.11.1936.

3. Toimitusjohtajan huonearkistoa, Yhtiön työläisten asunto-olot
3.12.1936.

työaikalleen ja takaisin kotiin.

TAULUKKO III Outokumpu Oy:n työläisten asuntopaikat 1936.¹

Asuinpaikka	Työläisten lukumäärä
Outokumpu	406
Maljasalmi	81
Varislahti	73
Kirkonkylä	32
Liperi (Ahonkylä, Leppilampi)	117
Myhkylä	21
Viuruniemi	22
Alavi	21
Vanhasysmä	23
Liperi (Harmaasalo)	6
Polvijärvi (Kokonvaara)	30
Vuonos	16
Rikkaranta	13
Louhivaara	18
Kaavi (Maarianvaara)	18

Omakotitalojen rakentamista pidettiin yhtiön johdon taholta erittäin hyvänä ratkaisuna asuntopulaan. Kuitenkin 1936 todettiin, että omakotitalojen rakentaminen on melkein kokonaan pysähtynyt. Syyksi esitettiin se, ettei täkäläisillä työntekijöillä ollut riittävästi säästöjä tällaiseen toimintaan. Lisäksi täkäläisellä työmiehellä ei ilmeisesti ollut riittävää kätevyyttä omin voimin rakentaa taloaan, vaan hänen oli turvauduttava ulkopuoliseen apuun. Myös linja-autokuljetusta pidettiin hyvänä keinona. Kaivoksen elinikä arvioitiin 30 vuodeksi. Kauempana asuvat olivat tällöin hyvässä asemassa, sillä heillä oli yleensä turvana pieni peltotilkku, jota kaivoksen ympärillä asuvilla ei ollut.² Malmin loputtua nuo pienet peltotilkut pystyisivät antamaan elantoa kaivostyön loputtuakin.

-
1. Toimitusjohtajan huonearkistoa, Yhtiön työläisten asunto-olot 3.12.1936.
 2. Toimitusjohtajan huonearkistoa, Yhtiön työläisten asunto-olot, 5.12.1936.

Vuoden 1937 aikana alkoivat yhtiön työläisten autokuljetukset eri suuntiin.¹ Kokemukset autokuljetuksista olivat myönteisiä, joten niitä päätettiin jatkaa. Näin uskottiin asuntokysymyksen ratkenneen. Päätettiin, ettei yhtiön johdon puolseta enää rakennettaisi uusia työväen asuntoja. Sitä vastoin omakotitalojen rakentamista päätettiin tukea.² Näin kävikin, sillä vuosina 1938 ja 1939 rakennettiin ainoastaan virkailijoiden asuntoja, tosin myös joitakin työväenasuntojakin valmistui. 1938 valmistui 13 asuntoa, joista suurin osa oli virkailijoiden asuntoja. Ainoastaan neljä asuntoa oli niistä tarkoitettu työläisille. Vuonna 1939 valmistui neljä asuntoa kaksi virkailijoiden asuntoa sekä asunnot Mustikkakorven tie seitsemään ja Jyrinpäähän.³ Työväenasuntojen rakentaminen päätettiin siis lopettaa, mutta näin ei kuitenkaan käynyt, vaan sota teki tyhjäksi asuntotuotannon lopettamisen. Väli rauhan jälkeen Kuusjärven pitäjä määrättiin Impilahdelta kotoisin olleitten karjalaisten sijoituspaikaksi. Lisäksi kaivostuotantoa oli maailmansodan johdosta nostettu ja tarvittiin lisää työvoimaa.⁴ Työvoiman myötä tarvittiin lisää uusia työläisasuntoja, joten niitä alettiin jälleen rakentaa.

1. Niettinen, Ritva, s. 15.

2. Toimitusjohtajan huonearkistoa, Asuntoasiat 10.9.1937.

3. Outokummun kaivoksen vuosikertomukset 1938 - 1939.

4. Niettinen, Ritva, s. 17 - 18.

3. ASUNTO-OLOT OUTOKUMMUSSA VUOSISADAN ALUSTA 1930=LUVUN LOPPUUN.

Tyypillinen kaivoksen rakentama työväenasunto vuosisadan vaihteessa oli siis tyypiltään kasarmi. Näitä työläisten massa-asuntoja oli rakennettu eri puolille Suomea jo teollistumisen ajan alusta lähtien. Eräät rakennuksista olivat arkkitehtien suunnittelema, joten ne tällöin yhdessä muiden tehdasrakennusten kanssa muodostivat teollisuusalueesta yhtenäisen kokonaisuuden. Tällaisia arkkitehtien suunnittelema kasarmeja oli Engelin "Vanha kasarmi" ja Wiikin "Uusi kasarmi" Fiskarsissa sekä Setterbergin Vaasan Puuvillatehtaan kasarmit ja Chiewitzin Wicksbergin pytingit Forssassa.¹ Myös Outokummun kaivoksella seurattiin näiden 1800-luvun alkupuolella rakennettujen teollisuusyhdyskuntien esimerkkiä ja kasarmit kohosivat nopeassa tahdissa Kyykerin alueelle.

Työväenkasarmit rakennettiin puusta. Aluksi rakennukset olivat vuoraamattomia pelkkiä hirsirakennuksia, mutta myöhemmin ne saivat lauta vuorauksen.² Asunnot käsittivät joko pelkän tupakeittiön tai keittiön ja kamarin. Esimerkiksi Kyykeri kolmosessa oli viisi keittiön ja kamarin asuntoa sekä yläkerrassa neljä tupakeittiön käsittävää asuntoa. Kyykeri viitosessa oli alakerrassa kuusi tupakeittiön asuntoa ja yksi keittiön ja kamarin asunto. Ylä kerrassa oli neljä tupakeittiön asuntoa. Kyykeri viitonen oli puhdas kasarmirakennus, sillä asuntojen välissä oli käytävä, jonka kautta kuljettiin asuntoihin. Käytävässä oli myös jokaiselle asukkaalle varattu oma komero tavaroiden säilyttämistä varten.³

1. Härö, Merja, s.21.

2. Juho Mustosen haastattelu 26.7.1983.

3. Katso liite no 1 ja 2.

Asuntojen sisäseinät oli vuorattu pinkopahvilla ja maalattu. Seinien väri oli vaalea joko keltainen tai ruskea. Kanari oli yleensä tapetoitu. Keittiön seinän väri oli alapuolelta tummpi kui yläpuolelta ja värin vaihtumiskohdassa oli rima. Lattiat oli lautaa ja maalattu. Maalin sai yhtiön puolesta ja jokainen sai maalata lattiansa itse.¹ Tavallinen lattian väri oli ruskea. Kattojen tyypillisin väri oli valkoinen.²

Asunnot lämmitettiin polttopuilla, jotka saatiin ostaa kaivokselta. Sen lisäksi usein myös kerättiin risuja metsästä polttopuuksi.³ Jokaisessa asunnossa oli lämmitystä varten kamarissa pystyuuni ja keittiössä hella. Hellalla myös keitettiin ruoka. Tupakeittiössä oli sekä pystyuuni että hella.⁴ Sähkö oli myös melko yleinen Outokummussa jo tämän vuosisadan alkupuolella. Sähkö ja vuokra perittiin suoraan palkasta eikä se ollut kallis.⁵

Asuntojen sisustuksen sai jokainen määrätä oman makunsa ja varallisuutensa mukaan. Yhtiön puolesta asunnoissa oli ainoastaan hella sekä pesupöytä.⁶ Tavanomaiseen keittiön kalustukseen kuului näiden kiinteiden kalusteiden lisäksi yleensä ruokapöytä, pesukomuutti ja astiakaappi. Kamarin sisustus oli yleensä hieman parempi kuin keittiön, vaikka niiden välillä ei ollutkaan suurta eroa. Kamarissa oli yleensä sänky, joka oli päästä tai sivustavedettävä. Useimmissa tapauksissa sänkyjä oli useita, koska perheet olivat suuria ja kamaria käytettiin yleensä makuuhuoneena.

1. Kasper Vaakanaisen haastattelu 27.7.1983 ja Juho Mustosen haastattelu 26.7.1983.

2. Kasper Vaakanaisen haastattelu 27.7.1983.

3. Juho Mustosen haastattelu 26.7.1983 ja Helmi Hiltusen haastattelu 8.7.1983.

4. Juho Mustosen haastattelu 26.7.1983.

5. Kasper Vaakanaisen haastattelu 27.7.1983.

6. Ibid.

Myös keittiössä nukuttiin ja etenkin kortteerimiehet nukkuivat keittiössä. Sänkyjen lisäksi kamarissa oli usein myös pöytä ja tuoleja, joskus myös piironki, jonka päällä pidettiin yleensä valokuvia.¹ Sisustukseen kuuluivat myös ikkunaverhot. Keittiössä pidettiin yleensä salusiineja ja kamarissa puolestaan oli kokoverhot. Kamarin verhot oli myös hieman paremmat kuin keittiön verhot. Myös mattoja pidettiin lattialla ja ne olivat yleensä omatekoisia.² Joissakin asunnoissa oli myös kamarin seinällä seinävaatteita ja keittiössä sanomalehtipussi, joka oli kirjailtu erilaisin kuvioin.³

Outokumpuun alettiin rakentaa 1930-luvun alussa omakotitalo-tyylisiä kahden perheen asuntoja. Nämä asunnot käsittivät yleensä keittiön ja kamarin. Niiden sisustus noudatteli samaa linjaa kuin kasarmirakennustenkin.⁴ Yhtiön puolesta asuntoihin kuului pesupöytä, turvaruisku, ämpäri palotikkaat ja halkolaatikko.⁵ Muu sisustus olikin sitten asukkaan oman harkinnan mukainen.

1. Kasper Vaakanaisen haastattelu 27.7.1983.

2. Helmi Hiltusen haastattelu 8.7.1983.

3. Kasper Vaakanaisen haastattelu 27.7.1983.

4. Ibid.

5. Outokummun kaivoksen vuosikertomus 1939.

LÄHDELUETTELO

Painamattomat lähteet:

Outokumpu Oy:n keskusarkisto -

Outokummun kaivoksen vuosikertomukset 1913 - 1939.

Toimitusjohtajan huonearkistoa.

Kirjallisuus:

Annala, Vilho,

Outokummun historia 1910 - 1959.

Helsinki 1960.

Huttunen, Veikko,

Sivonen, Tuovi,

Kuusjärven - Outokummun historia.

Joensuu 1974.

Härö, Merja,

Työväenasunnot - Working-class
Housing.

- Suomen rakennustaiteen museo
Helsinki 1981.

Miettinen, Ritva,

Työväen asunto-olojen kehitys Outo-
kummun kaivoksella 50 vuoden aikana.

- Eriytyö Helsingin kotitalous-
opettajaopistossa

Helsinki 1961.

Haastatellut henkilöt:

Hiltunen, Hilja, 7.7.1983.

Hiltunen, Helmi, 8.7.1983.

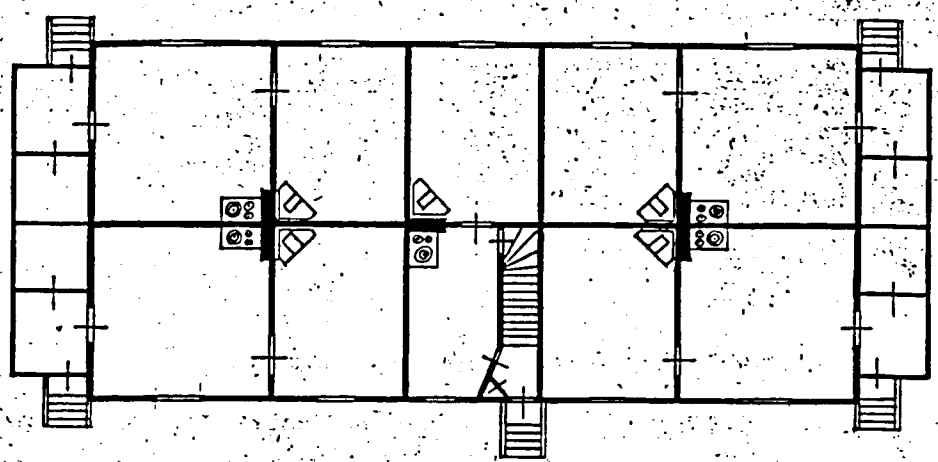
Mustonen, Juho, 26.7.1983.

Vaakanainen, Kasper, 27.7.1983.

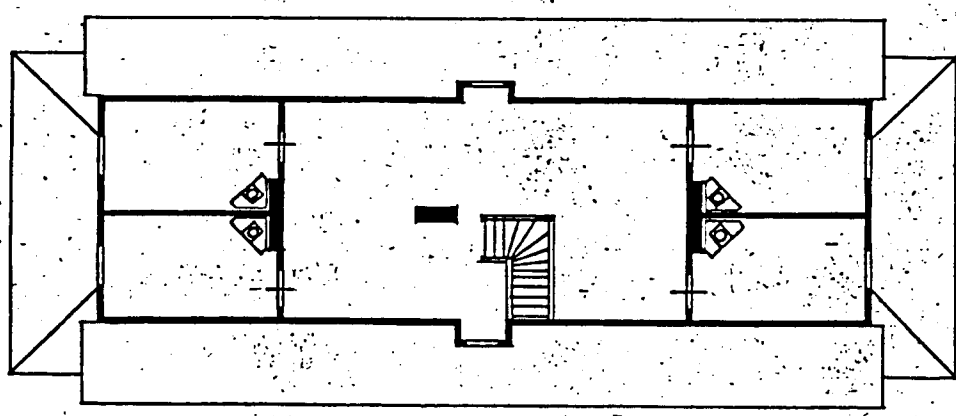
Kyykeri kolmosen pohjapiirustus:

*Arbetsarbostaden № 3.
Kart. № 63.*

Botten våningen.

Vindsvåningen.

OUTOKUMMUN
KAIVOSMUSEO

17 -07- 1997

OKMK 950